

кінцевих цілей, а всі міркування зводяться до міркувань про кінцеві предмети. При цьому зникає визначення людиною загального сенсу свого життя, воно розпилюється на дрібницях.

Роль релігії в культурі навіть у конкретний історичний проміжок часу для конкретного народу (хронотопа культури) неоднозначна. При оцінці цієї ролі необхідно враховувати історичні реалії існування конкретної культури і суб'єктивні (внутрішні психологічні і зовнішні) умови існування окремої людини, що нерідко ігноруються або розглядаються з ідеалістичних позицій сучасної людини (у першому випадку) чи з дуже узагальненого уявлення про те, що потрібно деякій абстрактній людині, а не конкретній особистості в конкретному контексті її індивідуального буття.

Релігія здатна здійснювати не тільки культурологічний вплив на життя особистості, але й онтологічний, якщо людина сприймає її, зокрема релігійне мистецтво, релігійну картину світу, релігійну етику, обряди не тільки як складові універсуму культури, а як запропоновані світовою духовною історією людства засоби реалізації потенціалу власної психічної структури, її духовної складової.

Релігія у всій її структурній повноті, здатна забезпечити людській свідомості перехід від менш упорядкованого стану до більш упорядкованого, дати людині цілісну картину світу, метод, етику, завдяки яким вона може свідомо стимулювати цей перехід. У всякому разі в арсеналі релігії ці засоби присутні. Питання тільки в тому, як людина зможе ними скористатися і чи знає про них.

*Л.Стасюк** (м. Рівне)

НЯГІВСЬКІ ПОВЧАННЯ ЯК ПАМ'ЯТКА ПРОРЕФОРМАТСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ**

Діяльність раннього протестантизму достатньо досліджена, особливо в наші дні. Але у більшості праць йдеться переважно про його проникнення на українську землю та адаптацію в нових соціально-історичних умовах. На жаль, практично не вивчалася джерельна база раннього протестантизму, зокрема кальвінізму, хоч у нас і збереглися два особливо варті уваги свідчення проповідницької діяльності українських кальвіністів. Одне з них - Повчання на Євангелія, що виникли у XVI ст. в Закарпатті в селі Нягове нинішнього Тячівського району. Пам'ятка настільки недосліджена, що в науковій літературі висловлюються навіть сумніви щодо її кальвіністського змісту [Любашенко В. Історія протестантизму в Україні.- Львів, 1995.- С.151]. У цьому зв'язку ми й ставимо перед собою завдання – проаналізувати зміст цієї пам'ятки і довести її віросповідну приналежність до кальвінізму, тобто до реформатства.

Як свідчить перший (і поки що єдиний!) дослідник так званих „Нягівських повчань на Євангеліє” Петров О.Л., написана ця пам'ятка в 1559 р., але до нас дійшов лише список 1757-1758 рр., який і є об'єктом нашого дослідження [Петров А.Л. Памятники церковно-религиозной жизни угро-русов ХУ1 –ХУІІІ ст. Поучения на Евангелия по Няговскому списку 1758 г. Тексты // Сборник статей, читанных в ОРЯС. Петроград, 1921, т.38. С. 3-326]. Фаталістичне вчення Жана Кальвіна народ назвав „угорським віровизнанням”, знайшовши в ньому опору, яка врятувала його від загибелі. „Із часу запровадження християнства, - зазначав угорський філософ Золтан

* Стасюк Л.О. – старший викладач кафедри філософії Українського державного університету водного господарства та природокористування.

** © Стасюк Л.О., 2004

Бейоті, - протестантизм був першим культурним рухом, що охопив усю націю. Сотнями з'являються провісники нової віри, апостоли культури, що проникала все глибше й набувала все більше й більше національного характеру» [История человечества. В 9-ти т.- Т.V.- СПб, 1896.- С. 384]. На синоді в Дебрецені (1562р.) багато протестантських громад прийняло кальвіністське віровчення, а через два роки кальвінізм був визнаний третьою офіційною релігією в державі [Маграт, Алистер. Богословская мысль Реформации // Богомыслие.- Одесса, 1994.- С. 100].

У ХУІ столітті виникли нові літературні жанри, породжені потребами протестантських громад. З подібних пам'яток прореформатського змісту до нас дійшли тільки Нягівські повчання на євангелія. Чому ж ця пам'ятка зветься не учительним Євангелієм, а повчаннями на Євангелія? Річ у тому, що вони (а всього в пам'ятці – 61 повчання) не містять у собі відповідних фрагментів Євангелій. Євангельські зачала в заголовках повчань вказуються, але самі тексти не наводяться. Проповідник своїми словами передає найістотніше з відповідного євангельського уривку, будує навколо нього своє повчання: тлумачить догматично-релігійні й повчально-виховні його аспекти, робить відповідні узагальнення й формулює „науки”, тобто ті висновки, що їх має запам'ятати слухач і керуватися ними в житті.

Усі повчання складено за традицією православного літургійного календаря. Але, по-перше, приурочено їх лише до недільних зібрань віруючих та Христових свят, що можуть випадати на інші дні тижня (четвер на Вознесіння Христове, на Різдво Христове, на обрізання Господнє, Богоявлення, Стрігіння та на Переображення Господнє). Лише одне повчання присвячене Богородиці й одне – мученикам. Повчань до днів святих (Михайла, Миколи, Петра і Павла, Івана Хрестителя, Андрія та ін.) немає. В цьому вже треба вбачати вплив протестантизму, який не визнає культу святих, їх мощів тощо.

За формою показовим майже для всіх повчань є перше з них - в неділю блудного сина. У православних на літургії в цей день читається зачало 79 (розд. 15, вірші 11-32) євангелія від Луки. Проповідник дотримується цієї традиції, але євангельський фрагмент не читає, а лише стисло передає його зміст: „[В] сесе євангеліє Бг нашъ Христось кладеть намь напередъ притчу за отца милостивого, котрый (пріавъ) сына своего погыблого, што росыпавъ имьніе свое изъ блудницами и ись паницями и пришла на него неволя и голодь великий, и опять ся обернувь (повернувся.- Л.С.), а отецъ його изъ яковъ великовъ милостю и изъ весълюмъ (радістю.- Л.С.) пріяль его и

его иждавь, чтобы пришовъ, не засоромьль его, али одьль его и честію великою честоваль его, та й веселиль ся съ нимъ вмьстѣ, дьля того, чомъ ся смириль» [Петров А.Л. Памятники церковно-религиозной жизни угро-руссов ХУІ –ХУІІІ ст. Поучения на євангелія по Няговскому списку 1758 г. Тексты // Сборник статей, читанных в ОРЯС. Петроград, 1921, т.38. С. 3-326]. Для першого разу ми навели фрагмент з пам'ятки дослівно так, як дешифрував його проф. О.Петров. Надалі ми наводитимемо цитати з повчань у власному перекладі.

Притча про блудного сина в основі своїй настільки природна, життєва, що, здавалося б, її зміст не потребує особливих коментарів. Однак проповідник розуміє своє покликання: простій віруючій людині слід піднести матеріал придатним для розуміння, причому акцентувати ті моменти, які здатні відіграти особливу духовно-повчальну роль і які сам віруючий, особливо малоосвічений, неспроможний осягнути. Для цього проповідник у своїх повчаннях широко вдається до прийомів символічного тлумачення. Так, підкресливши значення притчі, що засвідчує „велику й невимовну жалість і милість Божу до грішників, які повертаються до Нього”, проповідник одразу переходить до „персоналій”. Батько двох синів – Бог, а молодший син – це грішник. Він добився від батька частки свого майна, але, забувши про Бога й заповіді Його, розтратив із блудницями виділений йому спадок. Проповідник підкреслює, що цього й треба було очікувати, бо людина, яка покладається лише на себе, без допомоги Божої не може уникнути гріха. Без такої допомоги сама вона не здатна й позбавитися гріха. Саме тому Бог і наслав на той край, де перебував блудний син, великий голод. Щоб не померти, юнак найнявся свинопасом, але зрештою переконався в марноті цього вибору й вирішив знову повернутися до батька, покаятися й не допускати більше гріхів.

Слуги, які на прохання батька одягли блудного сина, це - ангели, „дуси (духи) небесні”, послані Богом на службу обраним. Одяг, в котрий одягли молодшого сина, це - хрещення, „ бо ви всі, що в Христа хрестилися, в Христа зодягнулися” (Гал. 3, 27). Перстень, що його наділи молодшому синові слуги, це - знак християнський (посилання при цьому проповідника на Феофілакта ми в релігійній та релігійно-історичній літературі не знайшли.- Л.С.). „Чоботи (в які взули блудного сина.-Л.С.) – це наука, миролюбство”, - тлумачить проповідник.

Символізм нягівського проповідника в деяких випадках дещо довольний. Так, за Євангелієм, батько наказав подати синові на ноги сандалі. Але в умовах Карпатських гір сандалів ніхто не носив - більшість віруючих та, можливо, й сам проповідник, ходили в традиційних для даної місцевості постолах. Однак не годиться доброму батькові взувати сина в постолі, а тому він каже „в чоботи”. Це не необізнаність проповідника, а прагнення утвердити ідею: отець (Бог) не шкодує нічого для грішника, який покається.

Розтлумачивши зміст Євангелія, символіку дійових осіб, речей і предметів, проповідник підготував ґрунт до формулювання повчальних узагальнень – „наук” Євангелія. Найперше, на чому він наголошує: „Євангеліє вчить, яким чином можемо повернутися до Бога з покаанням; що означає істинне, справжнє покаання, із скількох частин воно складається...” Для покаання необхідно „усвідомити й пошкодувати за гріхи; мати віру в Ісуса Христа, оскільки через Нього отримуємо відпущення гріхів; і, нарешті, результат („плід”) покаання: щоб надалі не грішити й дотримуватися заповідей Божих...Усе це бачимо в молодшому синові. Коли він опинився в скрутних обставинах, то згадав, що раніше жив у гаразді, а потім втратив честь і гідність. І відчув сердечний біль за те, що згрішив й викликав гнів батька. Глибоко усвідомивши свої провини, покається за них та й пішов не кудись інде, а до батька свого, котрого прогнівив. Звідси – порада віруючим: „Так же й ви, християни, усвідомлюйте, коли грішите, що Бога гніваєте, і кайтеся, відвертайтеся від усіх гріхів, не йдьте ні до кого, лише на одного Бога май(те) надію, віруйте із щирістю глибокою, і Господь простить тобі всі гріхи твої заради Ісуса Христа, Сина Свого... А далі ще чини справи добрі, не забувай Бога, бо це – плід віри й наказ Божий...” (7а - 7 б) (Номера листів повчань будемо вказувати за дешифровкою їх О.Петровим).

Це - перша „наука”. А ось друга: „Браття християни!...Людина сама від себе може лише грішити. Вона нездатна власними зусиллями навіть повернутися до Бога, поки не отримає від Нього допомоги...Ось що каже з цього приводу Христос: „Ніхто бо не може до Мене прийти, як Отець, що послав Мене, не приведе його, – і того воскресу Я останнього дня” (Ів. 6:44). І знову приклад з притчі про блудного сина: доти той грішив-блудив, поки Бог не подбав про нього й не наслав на той край голод – й лише тоді грішник покається...(л. 8 а).

Й нарешті, третя „наука”. Для каяття заповів Бог грішникам і беззаконним піст, молитву, утримання, правду, віру, любов, міцність, смирення – „ось чим врятуєшся від гріхів своїх...Бо кращого нема, ніж

коли вже чоловік кається. Тільки надалі щоб не грішив ...У чому нам допомагай, Боже! Амінь” (л. 8 б).

На прикладі повчання в неділю блудного сина ми розглянули стиль, методи і прийоми повчань Нягівської пам’ятки. Стисло можна звести їх до такого: переказ євангельського фрагменту (за православною термінологією – зачала); тлумачення переказаного з багатим використанням символічних прийомів; узагальнений висновок про значення цього Євангелія і нарешті - напучення, „науки”, що випливають зі змісту євангельського тексту. У повчанні, особливо при розкритті його „наук”, дуже часто посилається на старий новозавітні думки, вислови, цитати. І це з тією метою, щоб зміст проповідуваного зробити зрозумілішим, переконливішим, „керівництвом” до поведінки й дій віруючого. Кожне повчання завершується звертанням до Бога за допомогою віруючим втриматися на шляхах вчення Сина Божого.

У повчаннях практично відображено всі основні доктрини протестантизму, й зокрема кальвінізму. Перше, що чітко впадає у вічі – це доктрина спасіння вірою. За богословським розумінням, суть її полягає у відкупленні грішників через смерть Христа. Щоб переконатися в цьому, розглянемо хоча б повчання в неділю Хоми. „Наука” перша: „Яку користь маємо від воскресіння Христового?.. Воскресіння з мертвих для нас – це воскресіння душ наших...Як казав апостол Павло: „Коли ж бо Христос не воскрес, то проповідь наша даремна, даремна також віра ваша! ... І якщо Христос не воскрес, то... ви ще в гріхах ваших. Тоді й ті, що померли в Христі, загинули...” (1 Кор. 15:14, 16-17). На підтвердження головної думки – про значення воскресіння Христа – проповідник наводить ще один вислів, в якому йдеться про те, що Аврааму зараховано праведність за його непохитну віру в Бога. Тому „буде зараховано і нам, віруючим у Того, Хто воскресив із мертвих Ісуса Господа нашого, Який був виданий за гріхи наші і воскрес для оправдання нашого” (Рим. 3:24-25) (Посилання проповідника (Рим. 3:24-25) невірне. Також невірно навів його й О.Петров. Цитату проповідник взяв і трохи вільно переказав із Рим. 4:24-25. Ми її цитували за: Новим звітом Господа нашого Ісуса Христа. З додатком Псалмів.- Торонто, 1991).

Розкривши цю тезу, проповідник переходить до „другої науки”. „Христос міг присоромити апостолів, докорити їм за те, що кинули свого Вчителя, коли Його схопили на допит...Навіть Петро, який тричі побожився, ще не кине Христа, як потім виявилось, тричі зрікся Його. Проте, прийшовши до апостолів, Христос лагідно

привітався з ними: „Мир вам!” І проповідник ніби продовжує від імені Христа: „Не бійтеся, - каже, - діточки, бо ви прощені від гріхів ваших. Я очистив і помирих вас з Отцем Своїм, і прийме Він вас милостиво. Не бійтеся вже ні гріхів, ні євреїв, ні диявола, ні смерті вічної” (л.л. 50 а - 50 б).

У третій „науці” йдеться про право віруючих відпускати грішникам їх провини перед Богом. Проникнувши через закриті двері до своїх учнів, привітавшись із ними, показавши руки Свої та ребра Свої, Він вдруге привітався „Мир вам!” і додав: „Як Отець послав Мене, так і Я посилаю вас”. Сказавши це, Він дунув і каже їм: „Прийміть Святого Духа; кому гріхи простите, простяться, на кому залишите, залишаться” (Ів. 20:19-23). Проповідник роз’яснює словами самого Христа: “Коли ж будете людям прощати провини їхні, то й Отець ваш Небесний буде прощати вам. Коли ж не будете прощати людям провин їхніх, то й Отець ваш Небесний не простить провин ваших” (Мт. 6:14-15). На протиставлення цьому, проповідник наголошує: „І піп може лише словом Божим та проповіддю Святого письма відпускати гріхи. Якщо ж своїм словом (підкр.- Л.С.) він відпускає гріхи, то лихо такому попові, бо він слово Боже не хоче проповідувати!” У ствердженні права рядових віруючих відпускати провини грішників слід вбачати один із виявів заперечення стану священства та визнання протестантського принципу загального священства всіх віруючих.

Подібних прикладів, які стверджують глибоку особисту віру в Бога для врятування людини, у пам’ятці чимало. Але проповідник застерігає, що віра повинна виявлятися і в добрих справах, до яких закликає Святе письмо. Отже, віра без добрих справ – безплідна. У повчанні в неділю 6-у по всіх святих проповідник проникливо тлумачить Євангеліє від Марка, розділ 9. Розтлумачивши чудо нагодування голодних (Мт. 15:32-38), він закликає наслідувати приклади добрих справ: «Так же й ми, християни, в чому можемо виявити милість, щоб її виявляли – і до братії нашої (очевидно, до віруючих.- Л.С.), і до сусідів, щоб ми допомагали їм і ділили від того, що нам Бог дав, бо для того Бог дає одному більше, ніж іншому, щоб побачити, яку милість виявить той багатший...» (л.л. 110 б - 111 а).

Тут ми підійшли до проблеми протестантської трудової етики, а якщо ширше, - до впливу реформаційної думки на історію. Людина покликана бути в першу чергу християнином, а по-друге - виявити свою віру в певній сфері діяльності у світі. Від середньовічного погляду на працю як соціально принизливе, хоч практично й потрібне

заняття, яке повинне було випасти лише на долю соціальних низів, богослов’я Кальвіна ствердило погляд на працю як гідний і потрібний засіб прославлення й утвердження Бога через Його творіння (4, 271-274). Цебто, протестантизм „реабілітував” працю, якою покарав Бог людей за їх первородний гріх. Історичне перетворення статусу праці завдяки цій етиці є воістину знаменним.

Нягівський проповідник багато уваги приділяє вихованню у віруючих відповідальності за сумлінну працю й примноження добрих справ. Чи не найвиразніше звучить це у повчанні на 24-у неділю по п’ятидесятниці. Процитувавши слова з Євангелія від Матвія (25:35-40), які завершуються відповіддю Царя на суді праведних: «Поправді кажу вам: що тільки ви вчинили одному з найменших братів Моїх, - то Мені Ви вчинили», - проповідник робить із цього повчальний висновок: «Звідси навчаймося: все, щоб ми не зробили людям, братам нашим - чи добро, чи лихо, - Бог бере не інакше, як би це ми Йому вчинили. І ти, Господи, дай нам Царство Твоє, амінь» (л. 163 а -163 б).

З доктриною виправдання вірою якнайближче пов’язаний принцип загального священства. В цьому протестанти орієнтувалися на ранню, апостольську Церкву. У своїй „Інституції” Кальвін зазначає, що ця Церква заснована на вченні апостолів і пророків та обов’язку служіння Словом та Святих Тайн (IV, 2, 1). В неділю 5-ту Великого посту проповідник нагадує слова Христа про цьогосвітніх панів, куди відносить і попів, які мають велику силу. Проповідник багаторазово дорікає попам-церковникам, що вони служать за гроші. Так, у повчанні на цвітну неділю проповідник порівнює попа, який виконує свою службу „за п’нязі”, із Симоном-ворожбитом (Дії 8:19-21) та з Іудою Іскаріотським, який відзначався великою жадібністю, що й погубила зрадника. У свято П’ятидесятниці проповідник допускає прямі випадки проти духовних санів: „Не чудуйтеся, браття мої, тепер так сталося: патріархи, владики, калугори (ченці.- Л.С.) чи попи не кажуть Слово Боже, бо це не до вподоби при цьогосвітніх порядках... Але Христос з цим примирився, бо ми проповідуємо повсякчас. .. Научаймося, брати мої, щоб усюди на науку приходили, бо досі дехто мало чого знає. А чому не знає? Бо деякий піп лише читає, а ви не розумієте. А християнам треба казати просто, ясно, щоб кожен розумів. Чому (попи) так Слово Боже незрозуміло проповідують? Бо вони, кляті, Слово Боже не знають і не вчать його!” І проповідник закликає всіх віруючих не уникати провідування Євангелія: „А ми не біймося, коли ходимо з правдою в служінні нашому: ніхто нічого не скаже нам без знання й волі Бога” (л.л. 82 а 82 б.- Курсив усюди – Л.С.

). Усе це - заклик до священничої діяльності всіх віруючих, здатних проповідувати, освічувати, духовно збагачувати тих, хто цього потребує в ім'я Христа – Сина Божого й Господа. Дуже делікатно натякає проповідник, що час скрутний, що християнин мусить виявляти сміливість для проповідування й слухання Слова Божого.

У повчанні на неділю 26-у по П'ятидесятниці проповідник намагається стисло роз'яснити для чого люди повинні ходити до церкви. По-перше, слухати Слово Боже. Але, проповідник висловлює обов'язкову вимогу, характерну для протестантів: „Піп має проповідувати Слово Боже, Євангеліє святе мовою, якою розмовляють люди, щоб вони, сердешні, могли розуміти. Яка користь, коли піп мовить чужою мовою, а люди цього не розуміють? Як каже апостол Павло: „Коли сурма дає невизначений звук, то хто буде готуватися до бою? Так же й ви, коли промовляєте язиком незрозумілі слова, то як зрозуміють, що ви говорите? Ви будете говорити на вітер” (1 Кор. 14: 8-9). По-друге, священник має роз'яснити, хто є Бог і як ми, слуги Його, повинні Йому честь віддавати і жити за Його волею та заповітом. А для цього потрібно, щоб піп добре знав Святе письмо, бо лише тоді він зможе навчати людей. Далі, люди повинні ходити до церкви для того, щоб разом із попом, спільно творити молитву й просити Бога за всяке діло, яке турбує людей, і за неволю невимовну, в якій перебувають люди. Усе це треба робити одним голосом і одним язиком (курсив – Л.С.) – віддавати славу Богу за всяке благо, що від Нього маємо... Люди ходять до церкви для того, щоб там прийняти Тіло Боже (причастя.- Л.С.), розуміючи, що воно означає й чому заповідав нам це Ісус Христос. Люди йдуть до церкви також, щоб милостиню давати, передусім попам (пасторам), котрі служать у церкві, а також сиротам і убогим, сліпим, хромим і немічним”. Висловивши ці вимоги-поради, проповідник вдається до такого широкого узагальнення: „Ради цих чотирьох справ ходять до церкви люди, незалежно, хто вони – угорці, волохи, русаки чи серби або греки, німці чи поляки. А котрі ходять до церкви й не виконують цих чотирьох справ – дарма вони ходять”(л. 165 а - 166 б).

Це місце із повчань заслуговує на увагу, оскільки в ньому конденсовано висловлені деякі вимоги кальвіністського характеру, а саме: проповідувати й молитися зрозумілою, живою мовою; молитися спільно (практика колективної молитви); практика причащення (з розумінням і відповідальністю); нарешті, творення милостині.

Хоч і визнаємо, що тут є й деякі двозначності, не цілком зрозумілі натяки. Слово піп, яке проповідник вживає досить часто,

треба пов'язувати з контекстом, а звідси стає зрозумілим, що найчастіше це – синонім проповідника або пастора. Й нарешті, дуже важливе узагальнення, про поширення кальвінізму серед угорців, „русаків” (русинів), німців, поляків, волохів і т.п. Не однаково у цих народів склалася історична доля кальвінізму, але щодо певного поширення цієї конфесії у вказаних етносів на час виникнення Нягівських повчань - це було фактом, чому його і не обходить проповідник.

Проблема передвизначення, що в популярному сприйнятті релігійної думки пов'язується передусім з кальвінізмом, потребує деякого свого переакцентування. Передвизначення – це широке богословське поняття, властиве не лише християнським конфесіям, а й, скажімо, ісламу. Воно означає передустановленість Богом етапів і ходу світових подій, а також долі індивідів, народів, людства. Перша систематизована концепція передвизначення, розроблена Августином Аврелієм (354-430), включала в себе вчення про благодать, або передвизначення до спасіння обраних, та теологічну концепцію історії. Протестантизм пожвавив і розвинув ідеї августинізму. Але якщо лютеранство прийняло пом'якшені форми передвизначення, то кальвінізм у трактуванні благодаті проповідував ідею жорсткого, встановленого ще до народження індивіда передвизначення його до спасіння чи вічних мук, а в розумінні історії – принципи есхатології, фаталізму, тобто, однозначного передвизначення Богом загальної спрямованості світового розвитку і конкретних подій у ньому. У своїй Інституції Кальвін пояснює предестинацію (передвизначення) як „вічне повеління Боже, котрим Він визначає те, що Він хотів зробити, щоб сталося з кожною людиною. Бо Він не створює всіх в однакових умовах, але приписує одним вічне життя, а іншим – вічне прокляття” [Кальвін Ж. Інституція, або навчання християнської релігії.- Торонто, 1986.- IV, 21, 5]

Для кальвінізму передвизначення є не результатом розумових пошуків, а тайною Божественного одкровення [Там само.- I, 2, 2; III, 21,1-2]. Будучи далеким від сухих абстрактних умоспоглядань, кальвіністський аналіз передвизначення розпочинається із доступних фактів. Чому Євангеліє знаходить відгук у серцях одних, але не знаходить у інших? Спостережувана парадигма людських відгуків на Євангелія відображає тайну, за якою одним передвизначено прийняти обіцянки Божі, а іншим відкинути їх. „Деяким призначене вічне життя, а іншим – вічне прокляття” [Там само.-IV, 21, 5].

Однак, будучи далеко не центральним аспектом богословської системи Кальвіна, передвизначення є відтак допоміжною доктриною Євангелія благодаті. Хоч у трудовій етиці Кальвіна ми знаходимо новий акцент щодо доктрини передвизначення. Позитивне ставлення до світу, на противагу середньовічному християнству, означає, що людина покликана не тільки вірити і виявити свою віру в певній сфері діяльності. Кальвін у цьому зв'язку каже, що спосіб життя кожної людини визначений їй Богом. Будь-яка людська праця може викликати повагу й високо цінуватися Богом. І в цьому випадку результати людської праці можуть бути непрямим свідченням - обраний чи не обраний ти Богом... Ось чому ідея передвизначення не тяжіє над свідомістю віруючих: своїм способом життя кожен прагне і сподівається на вічне життя.

„Інституцію, або навчання християнської релігії” Кальвін завершив і видав в 1559 р. Нягівські повчання в найпершому варіанті з'явилися на три роки раніше – в 1556 р. Тому список повчань 1758 р., містить ще небагато моментів божественного передвизначення, але дещо з цього зустрічається в пам'ятці. У першому повчанні на неділю блудного сина слуги, котрі зустріли й виявили почесні меншому сину, є символами ангелів, духів небесних, яких Бог послав на службу обраним (Євр. 1:14). У неділю сиропустну проповідник цитує Євангеліє від Матвія: „Прийдіть, благословенні Отця Мого, успадкуйте Царство, приготовлене вам від заснування світу” (25:34), й тут же не утримується від коментаря: „Ще світ не був, а воно, царство небесне, вже приготоване для обраних”. Щось близьке до цього говорить проповідник і в неділю 5-у великого посту: „Царство Боже ми не приготуємо, бо Бог вже тоді приготував [місце] праведникам, коли ще світу не було...” Й посилається, як і вище, на євангеліє (Мт. 25:34). У 3-ю неділю по Пасці проповідник посилається на євангеліє від Луки: „Не бійся, мале стадо, бо Отець ваш благоволив дати вам Царство” (12:34). І радить, щоб християни ради Царства ходили із тим малим стадом – вибраними Божими, котрі дотримуються Слова Божого і проходять крізь тісні ворота... Далі, спираючись на Євангеліє від Матвія, пояснює: „Просторі ворота й широка дорога ведуть до загибелі – і багато йдуть ними. А тісні ворота й вузька дорога ведуть у життя, і мало хто знаходить їх” (7:13-14), бо „багато покликаних, а мало вибраних” (Мт. 22:14; Лк. 14:24). Ось власне кілька прикладів із Нягівських повчань, в яких ідеться про передвизначення Богом одних до життя вічного, а інших - до загибелі.

Завершуючи стислий аналіз Нягівських повчань як пам'ятки реформаційної думки, висловимо деякі свої зауваження. Ми користувалися поки що єдиним текстом повчань, опрацьованим (дешифрованим, доповненим примітками, коментарями, уточненнями посилань рукопису тощо) професором О.Л.Петровим, котрий зібрав і опублікував 8 томів матеріалів з історії Закарпатської України. Його внесок у науку виключно вагомий. Але, об'єктивності ради, мусимо висловити побажання, що Нягівські повчання на Євангелія потребують нового їх наукового прочитання та коментарів. Регіональні особливості цієї пам'ятки позначилися насамперед на її мові, яка практично є діалектом вузької місцевості – гірських поселень нинішнього Тячівського району. І досі постійні мешканці спілкуються між собою тут говіркою, яка майже не відображена в новітніх діалектологічних словниках. Для некомпетентної людини й сьогодні годі збагнути, що означають слова чи вирази: стужданіє, ужа, фель, кіп, хытляный, симбрелю, варе, отерханнии, бютюг, картань, окара і т.п. По-друге, автор чи переписувачі пам'ятки не завжди дотримувалися дослівно цитат Святого Письма, досить часто наводять їх довільно, приблизно, за власною пам'яттю, посилання не завжди точні. Через це деякі цитати і біблійні вислови не можна ідентифікувати за джерелами Святого письма. Ми зазначали вище, що й посилання О.Л. Петрова не завжди є точними орієнтирами. Не вистачає достатньою мірою історичного контексту, в якому легше було б з'ясувати якусь подію, деталь чи натяк, про які йдеться у пам'ятці.